

ברכות - פרק ז' משנה א'

הקדמה: במשנה זו עסקינן אימתי חייבים בזימון ומי הם המצטרפים לזימון. ונקרא זימון משום שמזמינים אחד את רעהו לברך באומרם "נברך שאכלנו משלו", והחויב הוא ל-ג' שאכלו כ"א לפחות כזית, ואפילו אכל אחד מהם דבר האסור מדרבנן כפי שיבואר לקמן במשנה.

שלשה שאכלו כאחד – שלושה אנשים שאכלו ביחד

חייבים לזמן – חייבים לברך ברכת הזימון [כלומר: להזמין אחד את חברו לברך ולומר "נברך שאכלנו משלו"]

אכל – אם אחד מהסועדים אכל

דמאי – דבר שהוא ספק מעושר [והביאור: דמאי פירוש א. מלשון דא-מאי כלומר זה-מהו. וכאן מדובר שמקור התבואה מעמי הארץ וחיישנן שמא לא מעושר כראוי שתבואה של עמי הארץ יש בהם חשש משום שהם חשודים על המעשרות, וזה הפירוש דא-מאי שתבואה זו היא ספק מעושרת ולא יודעים מה היא האם היא מעושרת או לאו, ואפילו שרוב עמי הארץ מעשרים כראוי חששו חכמים למיעוט ע"כ אדם שברשותו תבואה כזו חייב לעשר כדי לצאת מהחשש ואם לא עישר יש איסור לאכול מתבואה זו. אומרת המשנה שאם אחד מ-ג' הסועדים אכל מכזאת תבואה בלי לעשר אפשר לצרפו לזימון מכיון שרוב עמי הארץ מעשרים וסומכים על זה לענין זימון והחשד שלא מעשרים הוא רק חשש].

ומעשר ראשון – או שאכל מעשר ראשון

שנטלה תרומתו – שהלוי נטל תרומת מעשר כדין [והכוונה לתרומת מעשר של הלוי דמיקרי כדין דבזה שעשר תרו"מ יצא י"ח מכיון שבחלקו לא חל עדיין חיוב תרומה גדולה ואפילו שלא הופרש כאן תרו"מ ג' אם אכל זאת הלוי אפשר לצרפו לזימון]. [והביאור: שמעיקר הדין לאחר שהבעלים דשו את התבואה וביצעו זרייה לרוח עליהם חייבים להפריש תרומה גדולה והיא תרומה 1 מ-50- לכהן והחויב לזה חל רק לאחר שעשו דִּישָׁה וזרייה, ולאחר שהפרישו תרומה גדולה על הבעלים לעשר מעשר ראשון והוא 1 מ-10- ללוי, ומהנותר על הבעלים להפריש מעשר שני שאת זה מעלים לירושלים ואפשר לפדות את זה ולהעלות

-המשך-

את הכסף לירושלים (אלא שאז על הבעלים להפריש עוד חומש כמו שיבואר בהמשך המשנה) עכ"פ לאחר שקיבל הלוי חלקו 1 מ10- עליו ג"כ להפריש עשירית ממה שקיבל לכהן והיא מיקרי תרומת מעשר או מעשר מן המעשר, ומשנתינו עוסקת במקרה שהקדים הלוי לקחת חלקו היינו מעשר ראשון (1 מעשרה) קודם שביצעו הדישה והזרייה לרוח והתבואה עדיין היתה בשיבולים להתבואה עדיין לא מתחייבת בתרומה גדולה (כמו שביארנו למעלה) אולם כאן לאחר שלקח הלוי חלקו הפריש תרומת מעשר שמחלקו לא ניטל תרומה גדולה (כדביארנו) התיירו לאכול מתבואה זו משום שהיא פטורה כבר מתרומה גדולה, לכן הפרשת הלוי בתרו"מ מיקרי הפרשה כדין וזה ביאור מאמר המשנה מעשר ראשון שנטלה תרומתו הכוונה לתרו"מ של הלוי ושפיר הפריש הלוי תרומה ולכן אם אכל הלוי אפשר לצרפו לזימון דהיתרו לאכול זאת.]

ומעשר שני והקדש – או שאכל מעשר שני או הקדש

שנפדו – שפדו אותם אבל לא הוסיפו חומש [כפי שכבר ביארנו שאת המעשר שני שמפריש הבעלים עליו להעלותו לירושלים ואם אין באפשרותו, ביכולתו לפדותו בכסף, ואת הכסף להעלות לירושלים ושם עם הכסף קונה מאכל ומשקה, והפירות או התבואה שניפדו לאחר שניפדו נהיו חולין ויכול לאוכלם בכל מקום ולעשות בהם כטוב בעיניו, וכן דבר הקדש אפשר לפדותו והכסף נהיה קדוש והחפץ נהיה חולין, אולם גם במעשר שני שנפדה וגם בהקדש שנפדה על האדם הפודה מוטל להוסיף חמישית (חומש) היינו רבע מהקרן ולא לפדות בדיוק בערך התבואה או ההקדש. עוסקת משנתינו באדם שפדה מעשר שני או הקדש אך לא הוסיף חומש ואכל המעשר שני או הדבר הקדוש, יכולים לצרפו לזימון]

והשמש – והשמש שמשמש את הסועדים

שאכל כזית – שאכל לחם כשיעור של זית [ואפילו שלא סעד עימם כל הסעודה אלא רק אכל כזית]

והכותי – והגוי שהתגר [אלו גויים שמלך אשור הביאם מכותאי והתגיריו (מפחד האריות) ובמצוות שקיבלו ע"ע דקדקו יותר מישראל]

-המשך-

מזמנין עליהם – מצרפים אותם לזימון [מהטעמים שהזכרנו לעיל]
אבל אכל טבל – אם אחד מהסועדים אכל תבואה שאינה מעושרת כלל [לעיל
למדנו על אדם שאכל דמאי שהוא רק ספק אולם כאן עסקינן בטבל (תבואה
שאינה מעושרת כלל) וזה כבר דבר האסור באכילה ומכיון שאכל זאת לא
מצטרף לזימון (וכן שאר הדברים שתפרט המשנה)]

ומעשר ראשון – או שאכל מעשר ראשון
שלא ניטלה תרומתו – שהלוי לא נטל תרומת מעשר כדין [כיון שכאן לקח הלוי
חלקו היינו מעשר ראשון לאחר שהתבואה כבר נתחייבה בתרומה גדולה כיון
שלקח חלקו לאחר מירוח הכרי כשהתבואה כבר לא בשיבולים אלא היה דישה
וזרייה, או-אז כבר נתחייבה התבואה בתרומה גדולה ומאחר שלקח הלוי חלקו
שחייב בתרומה גדולה נמצאת תבואתו חסרת תרומה גדולה ואפילו אם יפריש
תרומה לא יצא י"ח עד שלא יעושר גם תרו"ג ואם אכל כזו תבואה א"א לצרפו
לזימון ולא דמי לעיל שהתירו לצרפו כיון ששם עדיין לא חל כלל חובת תרו"ג
דהוי קודם מירוח ודישה ע"כ מיקרי שלא ניטלה תרומתו].

ומעשר שני והקדש – או שאכל מעשר שני או הקדש
שלא נפדו – שלא פדו אותם במטבע שיש בו צורה [לא הפירוש שלא פדה כלל
דאז לא הוי חידוש שאסור לאכול וכן א"א לצרף את האוכל לזימון אלא הכי
מיירי שפדה מע"ש בכסף שאין בו צורה על המטבע או בגרוטאות של כסף או
שפדה הקדש בכלל לא ע"ג כסף או אסימון].

והשמש – והשמש שמשמש את הסועדים
שאכל פחות מכזית – שאכל לחם פחות מכשיעור של זית [והכונה לכל סועד
שאכל פחות מכזית ולא דוקא שמש]

והנכרי – והגוי שלא התגייר
אין מזמנים עליהם – אין מצרפים אותם לזימון [כ"א מהטעמים שפירשנו
למעלה]